

20. V. 1936
Kralj Milan
Poštalna plačnina v gotovini
Cena Din 1--

Slovenski dom

Štev. 115

V Ljubljani, 20. maja 1936

Leto 1.

Govor voditelja Slovencev o majniški deklaraciji in o borbi Slovencev za Jugoslavijo

„Slovenci hočejo svobodo“

Belgrad, 19. maja. m. Nocoj ob 19.30 je govoril iz svojega kabineta notranji minister g. dr. Anton Korošec o majniški deklaraciji. Gospod minister, ki je, kakor znano, 30. maja 1917 v imenu Jugoslovanskega kluba podal in prečital majniško deklaracijo, je v svojem govoru dejal:

Govor dr. Korošca

»Te dni poteče devetnajst let, odkar je podal Jugoslovanski klub 30. maja 1917 v dunajskem parlamentu državopolitično izjavo, ki je dobila splošen naziv majniška deklaracija.

Ako se danes, po devetnajstih letih, ozremo nazaj na to dobo in skušam ugotoviti, kakšnega pomena je bila ta deklaracija v političnem dogajanju slovenskega naroda, moramo ugotoviti, da je eden najvažnejših, če ne najvažnejši politični dokument v zgodovini slovenstva.

V kratkim obriših hočem podati razvojne črte nastanka deklaracije in važnih dogodkov, ki so bili z njo v zvezi.

Za vzrok katere je danes zgodovina enodušno zapisala krivdo avstrijskemu imperializmu po Balkanu, je pomenila za Jugoslovane v monarhiji in izven nje leta prave groze in strahu. Srbiji je začela Avstrija tudi neizmerno preganjanje svojih jugoslovanskih narodov, zlasti v Bosni in Hercegovini, a zelo mnogo so trpeli tudi obmejni Slovenci.

Avstrijski parlament - začetek boja za svobodo

1. Avstrijski parlament je bil razpuščen nekaj tednov pred izbruhom svetovne vojne in ga potem ministrski predsednik grof Stürgkh ni hotel sklicati iz strahu pred protislovnimi izjavami nemških narodov. Da se ne sklicje parlament, so bili tudi nemški radikali, ki so upali, da bodo na ta način laže uresničili svoje »Balange«. Vendar so se dogodki razvijali tako, da je potisla sklicanje parlamenta neizbežno. 16. oktobra 1. 1916 je ustrelil Franc Adler ministrskega predsednika grofa Stürgkha. Ze dva dni nato se je vršila seja voditeljev vseh parlamentarnih klubov, ki so zahtevali sklicanje državnega zbora.

Jugoslovanski klub

2. Da bi obvarovali političen položaj in sklepali o smernicah, ki jih bo treba v parlamentu zavzeti, smo sklicali za 28. november 1916 v Gradec sejo Hrvatsko-slovenskega kluba v hotelu »Elefant«. Tedaj se je sklenilo zlasti, stopiti v ožje stike s Čehi, s katerimi smo že itak bili v tesnih odnosih. O grških sklepih smo obvestili tudi ostale slovenske parlamentarce in pričeli z intenzivnimi razgovori z ostalimi avstrijskimi Jugoslovani. Rezultat razgovorov je bil sklep, da se ob otvoritvi parlamenta ustanovi enoten klub avstrijskih jugoslovanskih poslancev, ki naj začne z javno borbo za politično svobodo Jugoslovancev. Ze v januarju so se tudi dalmatinski poslanci izrekli za skupen nastop. Tako so se 29. maja združili hrvatski, slovenski, dalmatinski in narodni klub v skupni Jugoslovanski klub, za predsednika katerega sem bil izvoljen jaz, podpredsednik pa je bil dr. Laginja.

Se pred formiranjem enotnega jugoslovanskega kluba smo se dogovorili z zastopniki Čehov in Jugoslovancev, da podamo na otvoritveni seji parlamenta posebno propagandistično izjavo, o čemer smo poročali že na ustanovni seji Jugoslovanskega kluba. Ze na tej seji so se tudi ugovarile glavne smernice izjave. Hkrati je bil izvoljen poseben redakcijski odbor.

Majnska deklaracija - zmaga narodnostnega načela

4. Glede deklaracije same je pripomniti, da je v njej združeno narodnostno načelo, katerega smo poudarjali prevsem Slovenci, in pa hrvatsko državno pravo, na katerem so vztrajali Hrvatje. Sklenilo se je, da se deklaracija zaradi večjega efekta poda ustno in pismeno z vsemi podpisli.

Se pred sejo je skušal ministrski predsednik Clam-Martinic pregovoriti, da deklaracije ne bi podali, češ da bi to slabo vplivalo na zunanji svet. Njegova želja je bila seveda odbita. Razumljivo je, da so členci takoj planili po deklaraciji in da je začelo nemško časopisje bruhati staro sovraštvo proti Slovanom, proglašujoč jih za veleizdajalce.

Tem večje navdušenje je izzvala deklaracija pri vseh južnih Slovanih, predvsem, morda je to najvažnejše, je dala skupen cilj vsem Jugoslovancem: Slovincem, Hrvatom in Srbom, ki so imeli tri deloma nasprotna gledanja in cilje pri načinu rešitve jugoslovanskega vprašanja. Združila je vse stranke v skupnem cilju. Vse je čutilo, da je napočil čas, ki prinaša popolno in brezkompromisno rešitev.

Habsburški okvir deklaracije ni nikogar motil, ker so vsi spoznali, da je predvsem okrasek, da odvrača za veleizdajalce stikajoče državne tožilce.

Ni bilo treba agitacije, a potrebno je bilo svetu pokazati, tako avstrijskim oblastem kakor državam, ki bodo odločevale na mirovnih pogajanjih, da hočejo Slovenci svobodo. Zato je bilo potrebno, da se ves narod stoprocentno izreče zanjo.

Škof Jeglič - apostol dela za Jugoslavijo

1. To veliko delo, da je ideja majniške deklaracije našla tako močan odmev v zadnji gorski vasi, je izvršila naša duhovščina in svetna inteligenca. Tega priznanja ji ne more nihče odvzeti. Predvsem je čutil knezoškoof Jeglič, da morajo priznanja parlamentarcev dobiti opore tudi v domovini. Koncem avgusta 1917 je pozval vse politične stranke, naj izjavijo solidarnost z Jugoslovanskim klubom in majniško deklaracijo. To izjavo, ki je dobila pozneje naziv ljubljanska deklaracija, je podpisal prvi knezoškoof dr. Jeglič sam. Časopisi so jo objavili 15. septembra 1917.

Ta ljubljanska deklaracija je bila pričetek onega veličastnega gibanja, ki je tako močno manifestiralo zahtevo Slovencev po osvoboditvi. Sirla pa se je deklaracijska misel z veliko silo tudi po jugu, za kar gre posebna zasluga nadškofu dr. Bauerju in škofu dr. Mahničju, v Bosni in Hercegovini za plati frančiškanom.

Manifestacije vsega naroda

1. 9. oktobra je pretresla Slovence žalostna vest, da je umrl prejšnji večer dr. Janez Evangelist Krek. Njegova smrt je strašno odjeknila. Pogreb, ki je bil 13. oktobra, je bil največja manifestacija jugoslovanske misli. Na grobu sta govorila poleg mene še Stanek in Dulibič.

Od tedaj je šel glas po vsem jugu: »Dvig-nite glave, ker približuje se vaša odrešenja!«

Smrt dr. Kreka je sprožila prvi plaz nadaljnjih manifestacijskih izjav. Sledili so duhovščina vseh dekanij, občinski odbori, korporacije. Začeli so se prirejati veličastni tabori po vsej Sloveniji. 23. marca so izročile slovenske žene v Ljubljani nad 200.000 podpisov za deklaracijo v moje roke.

Ko se je 1. oktobra 1918 sestal parlament, je ministrski predsednik, govoreč o avtonomističnih načrtih vlade, poudarjal, da se bodo morale jugoslovanske težnje z ozirom na dualistični okvir monarhije omejiti.

Odgovoril sem, da je ni več nobene umelno-sti na svetu, ki bi mogla Hrvatov in Srbe ločiti od Slovencev. In šele, ko je bila katastrofa tu, so bili avstrijski državniki toliko omeščani, da bi bili pristali tudi na jugoslovansko državo v okviru monarhije, ki bi obsegala tudi iSlovence. Toda ta njihova pripravljenost ni našla samo pri nas nobenega odmeva, ampak se je razbila tudi na trdovratnosti in odporu Madžarov.

Prejšnji ministrski predsednik grof Tisza je grozil še meseca septembra 1918 in dejal: »Morda bomo premagani, toda preden propademo, bomo stolejli.«

»Tevre« pravi, da se celo nekateri židovski pisci pritožujejo zoper takšno politiko, češ da je preveč naklonjena židom. Ta politika ne onemogoča spekulacij židovskih trgovcev, le spekulacije so pa ne samo vzrok propadanja domačih Arabcev, temveč jemljejo moralo tudi židovskemu prebivalstvu samemu. Listi navajajo mnenje predsednika upravnega odbora židovske nacionalne ustanove v Jeruzalemu, g. Granovskega, ki je sporočil svojim rojakom, da se morajo ogibati prehude spekulacije, češ da je preveč škodljiva. Listi pripominjajo, da Velika Britanija ne posreduje, s čimer bi samo izpolnila svojo dolžnost kot mandatarska država; njej se zdijo mnogo udobnejše zvrčati na Italijo odgovornost za kritičnost položaja v Palestini.

Jeruzalem, 20. maja. Davi je nekdo ubil z revolverjem sina židovskega župana starega Jeruzalema.

Oblastva so z vojaškimi oddelki zavarovala promet med Jeruzalemom in Haifa. Arabski list »Adi Faš« so oblastva zaplenile zaradi nekega članka.

V Tel-Avivu so danes več ljudi aretirali.

Pogreb grškega političnega voditelja

Atene, 20. maja. Včeraj dopoldne so na zelo svečan način in v navzočnosti več ko 10.000 Atencev pokopali v vsemi častni Zaldarisa, voditelja ljudske stranke in bivšega predsednika vlade. Cerkveni svečanosti, ki se je vršila v atenski katedrali, so prisostvovali kralj Jurij, člani vlade s predsednikom Metaxom na čelu, člani diplomatskega zbora, voditelji političnih strank in mnogo drugih visokih političnih osebnosti. Po cerkveni slovesnosti se je začel spoved v tem-le redu:

Najprej so nosili 200 vencev, med njimi tudi venec kralja Jurija in jugoslovanske vlade; ta venec jo položil jugoslovanski poslanik v Atenah g. Boško Hristič, nato so stopale godbe vojaške šole, oddelki mornarjev in vojaštva ter duhovščina. Krsto so bili položili na lafeto, za krsto je pa stopala

imeli še vedno toliko moči, da vas bomo strli!« To je govoril, ko so se srbske divizije bližale Kovesmu polju.

Razume se, da smo po majniški deklaraciji uporabljali še vsako priliko, da smo podčrtali svoje zahteve po svobodi.

6. decembra smo podali češki in jugoslovanski zastopniki v delegacijah skupno izjavo, v kateri smo zahtevali takojšnjo in popolno izvedbo svojih zahtev.

3. januarja 1918 je poslal jugoslovanski klub spomenike na vse mirovne delegacije v Brest-Litovskem, kjer smo zahtevali na podlagi samoodločbe narodov lastno državo Srbom, Hrvatov in Slovincem.

Država Srbom, Hrvatov in Slovincem

3. marca 1918 pa smo se sestali v Zagrebu zastopniki vseh jugoslovanskih strank in izjavili, da zahtevamo svojo narodno, neodvisno, na demokratski podlagi urejeno državo Slovencev, Hrvatov in Srbom.

Habsburško zezlo je bilo odvzeto. Medtem so se dogodki pričeli hitro odvijati, ki so v splošnem znani in ki jih radi kratko odmerjenega časa ne morem navajati.

Ako se vprašamo, kakšen pomen je imela majniška deklaracija za osvobodjenje Jugoslovancev, mislim, da moram mirno in s prepričanjem reči, da je imela odločilen vpliv. Na eni strani je preslila vse Jugoslovane z jugoslovansko idejo, usmerila je v en tir vse narče, težnje in stremjenja Jugoslovancev in jim dala tako udarno silo, da so proklamirali svojo neodvisnost še pred vojaškim polomom Avstrije. S tem so postavili s Čehi in Poljaki tudi antanto in Wilsona, ki so odločali o novi Evropi, pred gotovo dejstvo, da Avstrije ni več. Zavezniki, kakor znano, spocetka nikakor niso imeli namena razdreti Avstro-Ogrske in je v prvi vrsti velikemu osvobodilnemu gibanju pripisati, da sta Wilson in antanta spremenila svoje prvotno stališče. Tako ima majniška deklaracija nepopitno velikanske zasluge za zedinjenje vseh Jugoslovancev.

Italija in neredi v Palestini

Rim, 20. maja. AA. (Stefani.) Italijanski listi profesirajo zoper angleške manevre glede do-zvedne italijanske krivde pri neredih v Palestini. Listi poudarjajo, da so ti neredi dejansko posledica velike napake britanske politike, ki je hotela videti v Palestini nekakšno področje za eksperimente z razvojem zionizma, ne da bi pri tem vpoštevata Arabce, ki žive v Palestini vendar že več stolejli.

»Tevre« pravi, da se celo nekateri židovski pisci pritožujejo zoper takšno politiko, češ da je preveč naklonjena židom. Ta politika ne onemogoča spekulacij židovskih trgovcev, le spekulacije so pa ne samo vzrok propadanja domačih Arabcev, temveč jemljejo moralo tudi židovskemu prebivalstvu samemu. Listi navajajo mnenje predsednika upravnega odbora židovske nacionalne ustanove v Jeruzalemu, g. Granovskega, ki je sporočil svojim rojakom, da se morajo ogibati prehude spekulacije, češ da je preveč škodljiva. Listi pripominjajo, da Velika Britanija ne posreduje, s čimer bi samo izpolnila svojo dolžnost kot mandatarska država; njej se zdijo mnogo udobnejše zvrčati na Italijo odgovornost za kritičnost položaja v Palestini.

Jeruzalem, 20. maja. Davi je nekdo ubil z revolverjem sina židovskega župana starega Jeruzalema.

Oblastva so z vojaškimi oddelki zavarovala promet med Jeruzalemom in Haifa.

Arabski list »Adi Faš« so oblastva zaplenile zaradi nekega članka.

V Tel-Avivu so danes več ljudi aretirali.

Jubilej slovenskega gledališkega umetnika:

Milan Skrbinšek ob svoji 25-letnici kot „Tiran“

Nocoj praznuje Milan Skrbinšek z glavno vlogo v Besierovem »Tiranu« 25-letnico svojega umetniškega romanja po slovenskem odru. 25 let njegovega dela v našem gledališču ne pomeni le, da spada med stebre gledališča, marveč da spada med ustvarjalce naše umetnosti. To je več od prvega; v tem znamenju ga pozdravljamo mi in vsi Slovenci, ki so bili deležni ognja njegovega oderskega genija.

Milan Skrbinšek v vlogi »Tirana«.

Izjava španske vlade

Madrid, 20. maja. A.A.DNB poroča: Ministrski predsednik Quiroga je včeraj v parlamentu razložil vladno deklaracijo. Izjavil je, da bo vlada skrbela v parlamentu za to, da se čimprej izvede program ljudske fronte. Napadi na republikano bodo preprečeni in vlada bo proti fašistom zavzela borbeno stališče. Ker je to vlada ljudske fronte, vlada ne bo trpela nobenih neredov in stavk, ker ve, da se njen avlada naslanja na vso levičo od republikancev pa do komunističnih poslancev. Vlada zahteva zato brezpogojno sodelovanje vseh levičarskih strank. Izjavil je ob koncu, da bi takoj odstopil, če bi mu katera levičarska skupina umaknila svojo podporo.

Za predsednikom vlade je včeraj govoril Gil Robles, ki je obširno razpravljal o položaju levičarskih republikancev in je zaključil, da imajo od sedanjega položaja največ koristi proletarske stranke.

Levičarji so zelo motili Gil Roblesa in mu očitali, da je njegova stranka fašistična. Parlament je zaključil debato z zaupnico novi vladi z 217 proti 67 glasovom.

Pri glasovanju za zaupnico vladi so desničarske stranke zapustile zbornico.

Zakon o milici

Dunaj, 20. maja. AA. Zvezni kancler je z vladno pripravil zakon o milici, ki bo najbrž objavljen v nedeljo. Milica bo imela od 30 do 50 tisoč vojakov. Število bo odvisno od dobrovoljcev. Razorožitev Heimatschutzja je olašena radi tega, ker je število heimwehrovskih članov manjše od števila bodočih milice. Od smrti Dollfussa je število članov Heimwehra stalno padalo. Takrat je še šlo 60 tisoč članov.

Dunaj, 20. maja. AA. Havas poroča: Danes se vrne knez Starhemberg iz Rima in bo takoj predsedoval seji voditeljev Heimatschutzja. Na tej seji bo določeno, da je Heimwehr meščanska stranka fašistične smeri. Verjetno je, da bo knez Starhemberg odšel na daljši dopust.

50.000 železničarjev stavka

Mexico, 20. maja. Snoči je stopilo v Mehiki v stavko 50.000 železničarjev. Najnujnejši poštni in polniški vlaki vozijo z vojaškimi osebami.

Železničarji so dokaj mirno sprejeli sklep arbitraže, ki je sporočila, da je sedanja stavka železničarjev v Mehiki gospodarsko in zakonito neupravičena, toda za zdaj ni videti, da bi bili železničarji pripravljeni vrniti se na delo.

Predsednik Cardenas je dal snoči izjavo, v kateri pravi, da je nemogoče sprejeti zahteve stavkajočih. Svetoval je železničarjem, da naj se vrnejo na delo. Ponudil je železničarskemu sindikatu delno sprejetje njihovih zahtev, toda železničarji so to ponudbo odklonili.

Pariz, 20. maja. Upravni odbor družbe Sueškega prekopa je sklenil, predlagati na obnem zboru delničarjev dne 8. junija t. l. v Parizu letošnjo dividendo 540 frankov na delnico za poslovno leto 1935. Dividenda za poslovno leto 1934 je znašala 525 frankov.

Obstreljeni Perušek podlegel

Ljubljana, 20. maja.

Kakor je »Slovenski dom« že obširno poročal v včerajšnji številki, je prišlo v ponedeljek jutri na italijansko-jugoslovanski meji nad Loško dolino do žalostnega dogodka. Italijanski obmejni organi so zasačili skupino naših ljudi, ki so pretholapili v Italijo nekaj konjev ter se z izkupičkom vračali domov. Pri tem so Italijani enega tihočapca ustrelili, da je obležal na mestu mrtve, tri so ujeli, peti, Franc Perušek pa se je s presrečnim trebuhom zavlekel preko meje, kjer so ga potem na naši strani našli nezavestnega. Prepečevali so ga v ljubljansko bolnišnico okrog pol 1 popoldne. Dasi je prišlo do streljanja na meji jutri, je bil ta ranjenec, Franc Perušek, ob sprejemu v bolnišnico še vedno v nezavesti. Bil je takoj operiran, a so zdravniki imeli zelo malo upanja, da bi ga ohranili pri življenju.

Po operaciji je Perušek pod vplivom narkoze sicer spal, vendar se tudi pozneje ni več prav zavedel. Le za trenutek je tu in tam spregovoril kaj zmedenega; njegovo stanje je bilo nespremenljivo: skrajno kritično, ko nastopi lahko vsak čas katastrofa.

Tudi današnja noč je prebil Perušek tako, kakor ves čas v bolnišnici: slanje se mu ni prav nič zboljšalo marveč poslabšalo, dokler ni v jutranjih urah izdihnil.

Tako je tudi Franc Perušek postal ena izmed velikih žrtev, ki iščejo nadomestila pri sedanjih krizi izostajajočega zasluga na tako nevarnih poljih, na katerih človek nikdar ni varen svojega življenja.

Karambol na Viču

Ljubljana, 20. maja.

Včeraj popoldne je prišlo na Viču do prometne neizgode, ki sicer — razen poškodovanih avtomobilov — ni zahtevala večjih žrtev, je pa zbudila temveč zanimanja pasantov.

Na nekem križišču sta se srečala dva avtomobila: iz ene ulice je privozil poštni avtomobil, iz druge pa nek osebni avto. Situacija je bila taka, da sta morala trčiti skupaj. Pri tem so se na obeh avtomobilih pokvarili blatniki, poštnemu avtomobilu pa je počila še eno od prednjih pnevmatik.

Okrog mesta, kjer je prišlo do neizgode, se je takoj nabralo polno ljudi, vmes je seglo seveda tudi oko postave, ki je takoj zabeležila dejanski položaj. Avtomobilista sta seveda dopovedovala drug drugemu o svoji nedolžnosti in nasprotni krivdi — kakor je pač vedno ob takih prilikah. Kmalu pa se je na kraju samem pojavila tudi gospodična s poštno upravo, ki je vso zadevo fotografirala. Fotografija bo igrala vlogo posebnega »korpora delice« v procesu, če se stranki ne bode ta prejš na kak način poravnali. Svojo besedo pa bo seveda brez oziroma na poravnavo izrekla tudi policija, ki sedaj raziskuje, kdo je kriv.

Od železne kače do jeklenega prepeličarja

Ne samo radovedna mladež, marveč tudi stari izkušeni ljudje so strmeli, ko je nedavno drvel mimo njih novo skonstruirani »jekleni prepeličar«, kakor so Američani ta novi vlak imenovali. Nad pol milijona njujorskih prebivalcev je osuplo gledalo ob železnih ograjah, kako je s hitrostjo 100 milj na uro švigal mimo njih in se izgubil v daljavi. Kakor izstreljena granata je rezal zrak in pustil za seboj 1015 milj dolgo progo od Denvera do Cikaga, ne da bi se bil spotoma kje zastavil.

Ta drveči jekleni prepeličar, predhodnik nestetih potomcev, je dramatično prikazal dejstvo, da je vlak prav za prav nekako »leteče bivališče«. V naglem tempu, kakor sodobna kultura sploh, se razvija tudi tehnika vlaka in jekleni prepeličar samogoltno požira razdalje in skrbi vmes vestno za udobnost in varnost letečega domovolišča. Starejši Američani se še dobro spominjajo časov, ko so rabili več tednov, da so se prepeljali z »železne kače« preko ameriške celine. Danes pa potnik, ki v Cikago stopi na vlak, že v 52 urah izstopi v Los Angelesu, pustivši za seboj razdaljo 2228 milj. Iz

Cikaga v St. Paul dospe v šestih urah in pol, iz Cikaga v Omaho v osmih urah itd.

Brzina vlaka je vzdolž in vprek Amerike merila za prostor in čas. Med Njujorkom in Cikagom znaša brzina 961 milj v 990 minutah, med Bostonom in Providencem 438 milj v 44 minutah, med Njujorkom in Washingtonom 226 milj v 225 minutah, a med Filadelfijo in Njujorkom predvsi 86 milj v 82 minutah.

Tudi tovorni vlaki so pospešili brzino in mnogi vlaki, ki so doslej vozili samo podnevi, imajo zdaj tudi nočno službo.

Z roko v roki z napredovanjem vlakov pa gre tudi varnost železniškega prometa. V letu 1935 ni kronika železniških nesreč zabeležila v Združenih državah niti ene človeške žrtve, ki bi jo povzročilo iztirjenje ali pa soudar vlakov. In med tem, ko so železnice zaradi krize utrpeli znatne izgube, je varnost prometa pridobila. Razume se, da je z napredovanjem železniške tehnike napredovalo v Združenih državah tudi železarstvo in livarstvo, kajti železnica ne dobavlja železa samo drugim, marveč je tudi sama najboljši kupec zanje.

Max Schmeling, boksarski mojster, se zabava z ribarjenjem.

Življenje v Londonu

Ker so življenjske razmere v angleški prestolnici na splošno precej drage, morajo biti temu primerno tudi londonski uslužbenci mnogo bolj plačani od naših. To velja o vseh plačah in mezdah, samo podpore, ki jih prejema brezpomolnost, so malo nižje od podpore v nekaterih kontinentalnih državah. Moški brezposelni delavci dobivajo po 17 šilingov (približno 170 dinarjev) podpore na teden, ženske in mladoletniki pa nekoliko manj. Po naših pojmihi je to seveda lep prispevek, toda v Londonu so vajeni denarja in visokih števil. Razen tega so v Londonu izvenzemski tekstilno blago vsi za življenje potrebni predmeti znatno dražji, kakor pri nas. Isto velja tudi za obrtne izdelke. Kljub splošni draginji pa človek tudi v tem vele mestu lahko razmeroma poceni živi, če je v svoji okolici doma in ve, kje mora to in ono kupiti. Tako n. pr. slove po nizkih cenah kaledonski semenj, ki mu pravijo šaljivo tudi »žeparski semenj«, kajti na tem semnju moraš biti zelo oprezen, če nečeš biti žrtev predrznih roparjev. Znan je tudi judovski semenj v Vzhodnem Londonu, ki se vrši samo ob nedeljah. Luksurične stvari pa so v Londonu izredno drage, tako n. pr. zabavišča, potovanja, umetniški predmeti itd. Dragi so tudi zdravniki, učitelji in bolnišnice. Na vsaki srednji dobri zasebni šoli moraš plačati za otroka do 100 šilingov šolnine. Seveda imajo tudi v Londonu cenejši in brezplačne učne zavode, toda take šole so po angleškem okusu zaostale in manj vredne.

Za zgled londonskih plač naj navedemo te-le: Angleški sodnik, ki pa mora imeti zelo dolgo prakso kot državni pravdnik in so ga študije stale celo premoženje, ima 4000 funtov letne plače. Londonski policaj, ali kakor se tam imenuje, »bobby«, ima 400 funtov na leto. Stavec velikega londonskega časopisa »Times« prejema po 17. oziroma 22 funtov na teden, a vsak kvalificirani delavec pri rotacijskem stroju po 8 funtov. Hišni posli so izredno dragi. Navaden pogreb stane v Londonu 17 funtov.

Vzgojiteljica razlega bistroumnemu gojencu pojem previdnosti in mu reče, naj ji navede kak primer previdnega ravnanja.

»Vzemite s seboj vrečko sladkorčkov, ko pojdeva na izprehod, za primer, da se bom spotoma jokala,« ji nazorno navede bistra glavica.

Nanovo odkrito eskimsko pleme

Neka francoska znanstvena ekspedicija je nedavno na Grönlandiji v bližini Angmasalika na vzhodni obali otoka odkrila neko eskimsko pleme, ki še ni bilo dotlej prišlo v stik z nobenim drugim človeškim plemenom. Plemo šteje kakih 16.000 ljudi in živi brez kakršnekoli civilizacije po svojih davnih primitivnih segah in navadah. Raziskovalec Victor je to eskimsko pleme označil za najčistejše med severnim prebivalstvom, ker ni okuženo od nobene epidemske bolezni, ki zatirajo druge zemljane. Ker nima nikakršne civilizacije, je to pleme tudi rešeno vseh tistih nadlog, ki jih leta s seboj prinaša, kakor nezdravih posledic tobaka, kave, alkohola itd. Edini prehranjevalec teh skromnih Eskimov je morski pes, ki jim daje njihove življenjske potrebe, meso za uživanje, kožo za oblačenje, mast za razsvetljavo itd. Podrobnejše podatke o načinu njihovega življenja in njihove prvotne kulture bodo mogle podati šele poznejše znanstvene ekspedicije.

Zasačeni ponarejalci

Neko londonsko gledališče z velikim uspehom predvaja detektivno igro, kjer mora junak sežgati na odru bankovce za pet funtov. Ravateljstvo je naročilo jako nerodno posnete navidezne bankovce v neki tiskarni. A oko postave bedi. Scotland Yard je nekega jutra telefoniral ravnatelju, da bo vložil kazensko ovadbo, če bo še naprej sežigal svoje petake. Nihče ne sme posnemati bankovce Angleške banke, četudi nima ponarejevalec nobenih slabih namenov. Ravatelj je vložil pritožbo in nadaljeval predstave. A detektivji so prihrumeli v gledališče in spisali ovadbo, ki je pomnila več let ječe za ravnatelja in celo igralca. V tej sili je sklenil ravatelj žrtvovati pri vsaki predstavi prave bankovce po 5 funtov. Toda se mu le ni ljubilo po nepotrebnem sežigati po 1200 Din na večer. Zato vpepeli igralce bankovce tako, da le ostane kos z natisnjeno bančno številko. Ravatelj pošilja te ožgane ostanke v banko. Blagajniki godrnjajo, a do nadaljnjega le zamenjajo uničene bankovce za nove.

so z orožjem in se nam bližali z naskakujočim krikom. Na čelu jim je jezdil emir s štirimi črnimi zastavami, katere so mu nosili ob boku.

Na prvi mah sem mislil, da sanjam. Pred nami je na čistokrvnem žrebcu jezdil emir, z zastavami za sabo in oblečen kakor srednjeveški vitez. Nosil je bleščeč oklep, na glavi pa rešetkasto čelado, kakršne ste gotovo že videli po muzejih. Ta oprava je morda pred stoletji služila njegovim prednikom v boju proti frankovskim križarjem!

Kljub škrebetanju strojnici in prasketanju pušk je veletok napadalcev vedno bolj rasel. Vsi divjem zanosu so rjovelj kakor vrage: »Ja Illah Lah! Ja Illah Lah! Ja Illah Lah!«

Naskakovali so vse utrdbe hkratu, toda nam se je zdelo, ko da so vzeli na muho samo nas. Našo malo utrdbo, katero brani šestdeset do sedemdeset ljudi, naskakuje tisoč in tisoč fanatikov! No, pa to niso taki zanešnjaki, kakor bi človek mislil na prvi mah. Imajo dobre puške, izvrstno strelivo in nemške granate, ki so podobne valjarjem.

Vse to je kakor nogometna tekma. Napadi se ponavljajo drug za drugim in nam ne dajejo, da bi se oddahnili. Hudournik rase brez prenehanja in se razbije nekaj korakov pred našimi braniki.

Streljal sem, dokler se mi ni razbelila puška in se mi začela kaditi v rokah. Popustil sem jo in začel metati granate, dokler se mi ne bi ohladila. Nato sem zagledal veličasten prizor.

Prvi napad ni podrl niti ene naših utrdb,

Petdesetletnica „Zlatega mesta“

Južnoafriško mesto Johannesburg bo prihodnji mesec slavilo petdesetletnico svojega postanka. Leta 1886 je Jurij Walker potoval po Južni Afriki in slučajno prihajal v kraj, kjer stoji danes mesto Johannesburg. Njegov konj je s kopitom izkopal neki kamen, ki je zbudil jezdecu zanimanje, ker se je krasno lesketal. Pobral je kamen in našel v njem kepicjo zlata. Na ta način je bilo v Transvalu prvokrat odkrito zlato in nekoliko tednov po tem dogodku je bilo v tistem kraju že na tisoče rudarjev, ki so začeli kopati in iskati zlata ležišča. Daleč naokoli so razpredene zlate žile, zato so se bolj in bolj množili rudniki in kakor gohe po dežju so rasle okoli njih majhne rudarske koče, dokler ni skromna naselbina zrastle v krasno velenje, kakršno imamo tam dandanes. Danes šteje Johannesburg nad en milijon prebivalcev, izmed katerih je 300.000 belcev. Zlate zaloge v tistem ozemlju so ogromne in že do leta 1907 so izkopal 27 milijonov liber zlata. Po cenitvi strokovnjakov zlate žile še dolgo ne bodo izčrpane in vsaj petdeset let se bodo še razne kapitalistične družbe veselile bogatega podzemnega zaklada.

Kralju vrnjena pipa

V Kanadi je zadnji čas zbudil splošno zanimanje 71 letni J. B. Lavallee, ki je leta 1919 vodil lovsko družbo, med katero je bil tudi mladi waleški princ, sedanjí angleški kralj Edvard VIII. Ob tej priložnosti je načelnik lovske družbe prejel od princa krasno spominsko pipo z njegovim monogramom in mu je moral obljubiti, da mu bo pipo vrnil, kakor hitro bo princ postal angleški kralj. Pošteni lovec je kajpada ostal mož beseda in mu pred kratkim darilo vrnil. Bržkone bo v zameno dobil od kralja kak drug dragocenejši dar.

Odmev pragozdov v radiu

Londonski »broadcasting« je organiziral originalen radijski prenos. Južnoafriški mogotec Krueger je dal v svojem ogromnem naravnem parku postaviti veliko število mikrofona, ki naj bi lovili glasove raznih divjih živali, ki žive v prirodnem stanju v njegovem velikanskem parku. Ti mikrofoni bodo prenašali glasove pragozdnega prebivalstva levov, leopardov, slonov, nosoročev, zeber, raznih antilop itd. v Captown, od tam pa jih bodo po podmorskem kablju odpravljali naprej v London.

Na ta način bodo Londončani za pogrjnjenimi mizami udobno poslušali odmev divjega pragozda, ki je več desetstotih kilometrov od njih oddaljen.

Strogi predpisi

Sovjeti zelo vabijo inozemske turiste na praznik 1. maja v Moskvo. Vodilni evropski dnevniki redno prinašajo njihove oglase. Petični Parižani in Londončani dobivajo tudi posebna povabila. Francoski listi se sploščajo nad besedilom sovjetske okrožnice o potovanju s parnikom »Kolumbija«. Notri namreč stoji: Po izkrcanju v Leningradu so obvezani turisti obiskati tudi Moskvo, kakor to določa pravilnik o tujem prometu. — Francozi ne razumejo »obveznega potovanja«, ki ga plačajo iz lastnega žepa. A v Moskvi niso vajeni drugačnega jezika.

Zadnji odmevi boja proti sankcijam: dirkalni avto, ki ga kurijo z alkoholom namesto z bencinom.

Največji slap na svetu

Svoj čas so nas učili, da so slapovi reke Niagare, ki tvori mejo med Kanado in Združenimi državami, največji na svetu. Današnji zemljepisci pa trdijo, da to ni resnica in so spravili Niagarske slapove po velikosti šele na dva in dvajseto mesto. Največji slap na svetu imamo na polotoku Labradorju v Severni Ameriki. Ta slap pada iz višine 610 m, toda po količini vode zaostaja daleč za niagarskim. Malo manjši je slap na Southerlandu na Novi Zelandiji. Ta pada 581 m visoko, a slap Gavnarje na Francoskem je 422 m visok. Kljub temu pa gre slapu reke Niagare zaradi njegove naravne veličanstvenosti in mogočnega padca prvo mesto na svetu.

Za zdrave zobe

Britski »Odbor za znanstveno raziskovanje« je objavil dolgo spomenico o vzrokih propadanja zobovja pri kulturnih narodih, kjer ugotavlja, da so zobne ščetke in paste brezpomorne proti zobni gnilobi, če pogreša vsakdanja hrana za zobovje nujno potrebna vitamina »A« in »D«. Za uspešno pobijanje tega nedostanka je potrebno: 1. Da bi čimdalje dojele matere otroke, ker dovaja materinsko mleko organizmu veliko množico omenjenih vitaminov. 2. Da bi se rabilo čim manj kruha (pri otrocih bi moral popolnoma izostati, ki ga je treba nadomeščati z masčobo, mlekom, ribo in zelenjavo). 3. Da bi redno uživali otroci vsaj do 16. leta ribje olje. Spomenica pripomni, da imajo najsijajnejše močne zobe Eskimi in afriški zamorci, narodi, ki so navezani na hrano z visokim odstotkom vitaminov »A« in »D«, a sploh ne poznajo kruha, ki veže in ustavlja v želodcu delovanje vitamina »D«.

Radio brez sprejemnika

Švica, Belgija, Nizozemska, Anglija, letos tudi Francija in mnoge druge države uspešno porablajo tako zvano radiopronicanje, ki prihrani poslušalcem levji del dosedanjih nabavnih izdatkov. Oddajna (zasebna ali vladna) postaja sama sprejema vodilne mednarodne sporede in jih dovaja naročnikom enostavno po žici. Zasebniki potrebujejo torej samo zvočnik brez sprejemnika. Seveda je slična oddaja tehnično bolj na višku kakor ljubiteljsko sprejemanje, ki večkrat ni kos motnjam. Telefonski naročniki doplačujejo samo malo razliko. Stanovanja brez telefona ne morejo zvezati s postajo, a tudi ta vod je cenejši, kakor obdavčeni radioaparati. Seveda pomeni slično »pronicanje« konec dosedanje neomejene prostosti, ker oddaja postaja kvečjemu po šest sporedov vodilnih držav. A ta omejitve ni prehuda, ker itak ni mogla poslušati večina ljubiteljev več kakor 8 do 10 največjih postaj.

Sodnik: »Kje ste rojeni, koliko ste stari, kje ste hodili v šolo?«

Obtoženec: »Oh, kaj bi tako spraševali, gospod sodnik, kakor da se ne bi še nikoli videli. Najmanj dvajsetkrat ste me že sodili. Zdjaj pa to izpraševanje!«

★

Prvi otrok: »Meni je ata kupil nož z napisom »Janezku v spomin!«

Drugi otrok: »Meni pa je mamica prinesla skodelico z napisom »Spomin z Brezije!«

Tretji otrok: »Jaz sem dobil pa žličko, na kateri je napisano »Hotelj Strukelj v Ljubljani!«

Življenje in trpljenje v najstrašnejši vojski sveta

Zakleta legija

21

Nekateri novinci so bili prepričani, da je bitka končana. V resnici je bil to samo majhen spopad in še daleč ne bitka. To je bil samo pripravljalni manevar, ki je uspel samo napol, ker smo ostali brez konjenikov.

Ko se je popolnoma zdanilo, je spet odjeknil krik: »K orožju!« Kar strmoglavili smo s svojim strelnicam.

Prizor, ki nas je čakal, je bil nenavaden in strašen. Če bi nas ne bila že objela bojna pijanost, bi se bili prestrašili.

Ves obronek je pokrtil hudournik Druzov, zdelo se je, da bo ta hudournik potegnili za sabo ves kraj. Bilo jih je najmanj pet tisoč, nekaj pešcev in nekaj konjenikov. Pešci so šli na čelu, konjeniki pa takoj za njimi, pripravljeni, da bodo napadli v presledkih med pešci in tako izkoristili morebitni uspeh. Vsi so bili oblečeni v lahno bojno obleko brez burnusa, v kratkih haljah. Njihove slikovite kape so se jasno odražale od zemlje. Mahali

samega. Golorok je naskakoval strojnice, zdaj pa leži mrtev in s krčevito stisnjenimi rokami grabi za notranji rob branika, ki je pokrit s kosci možganov...

V njegovem mrtvem telesu smo našli trideset ran.

To smo seveda naredili po boju. Za časa bitke se nismo brigali za nič na svetu, tudi za mrtve ne. Živi so dajali posla vsej naši pozornosti. Hudournik nam je neprestano grozil, da nas bo poplaval. Našo malo trdnjavo, ki ni drugega, kakor navaden kamenit zid, segajoč komaj do prsi in zgrajen na naglo roko tik pred bitko, brani največ kakih sedemdeset ljudi. Bila je podobna čolnu, ki se ziblje na razburkanem morju.

Rabili smo puške vse dotlej, da je napadalec prišel docela blizu. Tedaj smo prijeli za granate in jih iz neposredne bližine metali na sovražnika. Za kratkega zatišja so Druzi streljali iz zavetja za stenami ali za nizkim zidovi.

Tak zid je ležal kakih dvajset metrov od nas. Na vrh puškine cevi smo pritrdili nekako trombo, livkasto napravo za metanje granat. Tako smo sovražnika nagnali iz njegovih zavetišč. Pri tem je seveda prišlo do strahotnega groma. Po zraku so letele roke in noge, pomešane s peskom in kamenjem. Strašno hreščenje je polnilo ozračje, naši dve strojnici sta pa neprenehoma škrebetal, puške so grmle, krogle žvižgale in se odbijale od kamenja. Vmes se je slišal debeli glas granat.